

נספח

ראה דמע עיני

כבר נודעו בשערים דברי רבינו בענין דמעוניהן של ישראל על החורבן . שהן הן אבני יקר לייסד הבית שלעתיד, והנה ראש המדברים הוא בן דורו הדגול בעל הכלים רבי שמואל לאניאדו, בספרו היקר "כלי פז", על פסוק (ישעיה נד יב) וְשִׁמְתִּי כְּדָכַד שְׁמִשְׁתִּיָּהּ וְשַׁעֲרֶיהָ לְאַבְנֵי אֶקְדָּח:

ושמעתי מפי החכם הנעלה כה"ר גדליה קורדובירו נר"ו, בשם אביו החכם השלם המקובל האלהי כמהר"ר משה קורדובירו זלה"ה, שמהדמעות שמוריד האדם על בית המקדש . נעשים אבני יקר לבנין בית המקדש העתיד לפארו בע"ה. והוא כדכד שמשותף . הם העינים, שהם לגוף כמו חלונות לבית. וכל שעריך לאבני אקדח . שנעשות מהדאגה שבלבו של אדם כאש קודח. וזהו 'אבני אקדח' מלשון (דברים לב כב) כי אש קדחה באפי. וזהו (ישעיה סו י) שישו אתה משוש . כשיעור מה שהיו מתאבלים עליה, שמהאבל ההוא תולד השמחה ופאר הבנין לשמוח כאמור, עד כאן. וסיוע לדבריו ז"ל, ממה שאמרו חכמינו ז"ל (שבת קה ע"ב) שהמוריד דמעות על אדם כשר הקדוש ברוך הוא סופרן ומניחן בבית גנזיו, שמורה על שנעשה מהדמעות . אבני יקר להניחן בבית גנזיו לשכר טוב לבוכים.

סוף

אמנם גבר עלינו חסדו, ובסייעתא דשמיא מרובה נמצאו הדברים כתוב הדר בעצם כתב ידו של רבינו בספר דרשותיו האבוד שעמד עדיין בפני החכם השלם רבי יצחק ברכיה פאנו אב"ד לוגו . חתן המלך רמ"ע מפאנו שלא זו מחבב את תורת רבינו בכל אתר ופינה, אצלו מצאנו ראינו חמדה גנוזה שהעתיקה בטובו לתוך ספר דרשותיו כתב יד, והוסיף לעטרה בספירים בתוך דבריו לפרשת ראה דרוש ששי (כ"י ירושלים 38'3929, דף 99א ואילך), זה לשונו:

על פי דרכנו לבא בביאור תחלת הפטרת היום כמנהג רוב הקהלות, והיא ממנין שבע דנחמתא . ענינה סערה לא נחמה הנה אנכי מרפיץ בפה אבני ויסדתי בספירים. ושמתי כדכד שמשתי וְשַׁעֲרֶיהָ לְאַבְנֵי אֶקְדָּח וְכָל גְּבוּלָהּ לְאַבְנֵי חֹפֶץ. וְכָל בְּנֵיהָ לְמוֹדֵי ה' וגו'. שקשה מפני מה כנסת ישראל לא קבלה תנחומים ממה שהובטחה למעלה בפסוקי נחמה מלאים כל טוב מפסוק רַנִּי עֲקָרָה . עד אמר מרחמך ה'. ונראה בעיני טוב לומר שכנסת ישראל לא ניחא לה ליהנות על צד החסד והרחמים, כי אם על צד זכותם, כמו שרמז המלך החכם באמרו (משלי לא כז) ולחם עצלות לא תאכל, הרמז כפי דברי החכם אלשיך .

במה שאוכלת ונהנית נשמת האדם במקום משכן כבודה קודם בואה לעולם, כי אם במה שמכריזין (שם לא) תנו לה מפרי ידיה, וכתוב (תהלים קכח ב) יגיע כפיך כי תאכל. הילכך אף על פי שהובטחה בכי ימין ושמאל תפרצי וגומ' ובכל הכתובים הבאים עד כל פסוק פי הקהלים ימושו וכו' . לא קבלה תנחומים לפי שהכל יהיה לה מצד חסדו ורחמיו יתברך, כמו שאמר ובחסד עולם רחמתיך אִמַר גֹּאֲלֶךָ ה', וכתוב אִמַר מְרַחֵמֶךָ ה'.

והרי הוא מעין מה שכתוב בחזקיהו המלך (ישעיה לח יז) הנה לשלום מר לי מר, ודרשו בו (ברכות י"ע"ב) אפילו בשעה ששיגר לו הקב"ה שלום . מר הוא לו לפי שתלה זכותו בדוד, כדכתיב (מלכים ב יט לד) וגנותי על העיר הזאת להושיעה למעני ולמען דוד עבדי. ולפיכך לא קבלה תנחומין.

על כן באה הנבואה ואמרה: עֲנִיָּה סֶעְרָה לֹא נִחָמָה . כלומר עניה זו לפי שהרעותי לה שהיא עניה מזכיותיה היטב חרה לה ולא נוחמה. ואיתא במדרש (ילקוט שמעוני) עניה מן הצדיקים, עניה מן התורה, עניה ממעשים טובים. אם כן מה אעשה לנחמה שתהיה לה קורת רוח בטובתה . הִנֵּה אֲנֹכִי מְרַבֵּץ בְּפוּךְ אֲבִיךָ וְיִסְדִּיתִיךָ בְּסִפְרִים.

ולביאור כונותינו נקדים מה שלימדנו החכם בעל הפרדס בדרשותיו . בביאור לאיכה דף רנ"ז . בענין ביאור מאמרם ז"ל (תענית ל ע"ב) כל המתאבל על ירושלם זוכה ורואה בשמחתה, שנאמר (ישעיה סו י) שמחו את ירושלם וגילו בה כל אוהביה שישו אתה משוב כל המתאבלים עליה, וזה לשונו שם:

אמנם ראוי לתת טעם למה סגולת אבלותה כל כך . שיזכה את המתאבלים לשמחתה. ולהבין ענין זה צריך שנדע מה ענין בכייתו של הקב"ה, ומה ענין בכיית המלאכים, ומשם נבא לדעת טעם בכייתן של ישראל. והנה בזוהר פרשת בלק בהנהו עובדי דינוקא (אור יקר שער שמיני סי' ט; כרך יד עמ' קיז) פירשו כי הקב"ה מוריד שתי דמעות על חרבן בית המקדש, כדפי' לעיל ודמוע תדמע (ירמיה יג יז), והיינו על חרבן מקדש ראשון כדפי' (חגיגה ה ע"ב). ואותן הדמעות היורדות יעשה מהם ענין נברא ממש שהקב"ה בורא, ומורידו הקב"ה לים הגדול לתוך שתי תהומות, ונעשה מהם שתי מרגליות שמאותן מרגליות מתקשטים היכלות ידועים בבית המקדש העתידי להבנות, והדברים שם עתיקין. ומשם נלמוד שגם דמעות המלאכים לפי כחם יעשה מהם מרגליות ואבנים טובות, וכן דמעותיהן של ישראל כשמורידין דמעות באבלותם על בית המקדש . הקב"ה סופרן ומניחן בבית גנזיו, כאמרו (תהלים נו ט) שימה דמעתי בנאדך הלא בספרתך, ממש ספיר נעשה מהם . כספיר הנעשה מדמעותיו של הקב"ה. ועל ידי אותם הספירים נבנה בית המקדש. וכיון שכן הקב"ה מזכה אותו שיכנס לשמוח בחלקו, שכיון שיש לו חלק

בירושלם ובבית המקדש באבני ספירים אשר בו . ראוי שישמח ויגיל בו, עד כאן לשונו.

ועל היסוד הזה דרב גובריה, נוכל לומר שלפי שלא נוחמה כאמור, אמר ה' הִנֵּה אֲנֹכִי מְרַפֵּיץ בְּפִיּוֹף אֶבְנֵיהָ, כלומר האבנים הנעשים בבכיותיך על החרבן . שהם שלך, כי אתה עושה אותם על ידי צערך ובכיותך. הנה אנכי מרביץ אותם ומכינם, ומהם אעשה ספירים ממש ויסדתיך בהם, כלומר שיסוד שכרך יהיה עליהם, שעל שמך יקראו, ועל זכותך תהא ירושלם נבנית (עיין שם המשך דרושו הנפלא).

וברוב חסדו ערך לחם משנה חמדה טובה ורחבה, בספרו היקר "חנוך לנער" (כ"י פרמה 3480, דף עו ע"א), ערך "גדול", באמצע ביאורו למאמר בר קפרא (כתובות ה ע"א) גדולים מעשה צדיקים יותר ממעשה שמים וארץ, זה לשונו:

אבל נאמר שכוונת 'גדולים מעשה צדיקים', היינו לומר שגדולים וחביבים בעיניו יתברך מה שנעשה בזכותן של צדיקים שהוא על פי הדין . יותר ממה שפעל ועשה הוא יתברך על צד החסד בלי זכות התחתונים, והרי בריאת העולם מצד חסדו הפשוט היתה, וכתוב (תהלים פט ג) אמרתי עולם חסד יבנה. ולפי שבנין בית השלישי גם הוא בזכות הצדיקים, שזכותם מסייע בבנינו, כל שכן במה שהורנו החכם קורדוויירו זלה"ה . בדרשותיו לאיכה . על מאי דאמור רבנן כל המתאבל על ירושלם זוכה ורואה וכו', כי דמעות הצדיקים מהם נעשים אבנים ממש לחומר הבנין, והיינו שרמז הנביא באומרו הִנֵּה אֲנֹכִי מְרַפֵּיץ בְּפִיּוֹף אֶבְנֵיהָ וגומ', עד שהדמעות של מעלה המקודשות ביותר . מהם לקדושת בית קדש הקדשים, ומשל מלאכים . להיכל, ומשל כהנים . לעזרת כהנים, ומשל ישראל . לעזרת ישראל, ומשל נשים . לעזרת נשים. מזה אם כן ידענו שיאות כלפי זכות הצדיקים המתאבלים על ירושלם שיאמר שהמקדש השלישי 'מעשה צדיקים' יקרא, ולפי זכותם יגדל הבנין ההוא בעיניו יתברך, וזהו 'גדולים מעשה צדיקים' (עיין שם כל הענין בארוכה).

ויבוא הכותב השלישי מגדולי המקובלים . הלא הוא רבי נתן שפירא בדרשותיו (ספר דרשות הנשי"א, שיראה אור בקרוב בהוצאת "אהבת שלום", פרשת תרומה [כ"י מוסקבה 143, דף תב ע"ב]), וישלים דבר:

הנה מצינו אצל מעשה המשכן שהיו כל אחד מישראל חלק בו, כי ע"י הנדבות שעשו למשכן . מהנדבות עצמם נעשה המשכן, ומנדבת לבם הוקם המשכן עליו. גם בבית המקדש לקח שלמה לבנין שבעים אלף חוצב בהר ושמונים אלף נושא סבל (ראה מלכים-א

ה (כט), וכל ישראל היו מתעסקים בבנין הבית . כדי שיהיה חלק בבית לכל אחד מישראל, וגם על ידי נדבת לבם שהיה להם בשעת הבנין נבנה בית המקדש. אבל לעתיד שנזכר בזוהר פ' פנחס דף רכ"א שאז הקב"ה בעצמו ובכבודו יבנה בית המקדש, כמו שכתוב (תהלים קכו א) אם ה' לא יבנה בית שוא עמלו בוניו בו. ואפילו חומת ירושלם יבנה על ידי הקב"ה, כמו שכתוב (זכריה ב ט) ואני אהיה לה נאם ה' חומת אש סביב וכו', עיין שם באורך. אם כן איזה חלק יהיה לישראל באותה בית המקדש .

פירש הרמ"ק בספר אילמה . בשם זוהר פ' פקודי דף ר"מ ע"ב . שכל מי שמתאבל על חרבן בית המקדש ומוריד עליו דמעות, הקב"ה לוקח אותן הדמעות ועושה מהן מכל דמעה אבן אחת של כדכד, כמו שכתוב וְשִׁמְתִי פֶּךְ־כֹּד שִׁמְשִׁתָּהּ, ומאלו אבנים הוא בונה בית המקדש. והנה הקב"ה בוחן לבות וכליות ורואה אם הדמעות יוצאות מקירות לבו, ולפי הכוונה שיש לאדם בשעה שמוריד דמעות . כך מניח האבנים האלו או בעזרות או בהיכל או באולם. ולעתיד לבא כל אחד ואחד מבני ישראל שהם אותם שבכו על חרבן הבית, כל אחד יכיר את האבנים שלו, וישמחו כל ישראל שמחה גדולה.

וזהו כוונת מאמר רבותינו ז"ל שאמרו (ברכות לב ע"ב) מיום שחרב בית המקדש כל השערים ננעלו חוץ משערי דמעה, וצריך להבין למה באמת לא נשאר פתוח מכל השערים אלא שערי דמעה ולא שערי תפלה או שערי תורה. אלא יובן היטב מה שביארנו מאחר שכוונת המאציל העליון היה לבנות בית המקדש שלישי מהדמעות של המתאבלים על חרבנו של בית המקדש שני לכן הניחו פתוח (ועיין שם עוד בארוכה ע"פ דברי זוהר פ' פקודי דף רמח ע"ב, ומסיים:) כי מאלו הדמעות של המלאכים הנקראים 'מלאכי שלום' וכן מהדמעות שבוכה רחל כדכתיב (ירמיה לא יד) רחל מבכה על בניה, הקב"ה יבנה בית המקדש של מעלה. ומהדמעות של בני ישראל הבוכים בעת תפילתם ובעת תשובתם או על הריגת ומיתת הצדיקים ובפרט על חורבן בית המקדש, מהם יעשה בית המקדש של מטה שיבנה במהרה בימינו. וזה רמז למה נקרא "תיקון חצות" . להורות שבכל לילה צריך האדם לעמוד אחר חצות ויקונן על חצות דהיינו ח' רבן בית אלהינו ועל הריגת ומיתת צ' דייקים ובעת ת' פלתו ו' תשובתו (עיין שם עוד ותרו"ק).

ונסיים בדברי הרב הקדוש רבי חיים ויטאל (עץ הדעת טוב, שער ג, מאמר לנפטר [ב]) על ענין הדומה לזה:

וזה"ש כל המוריד דמעות, כלומר כי בהיות האדם בוכה על אדם הכשר, גורם גם למעלה שיורידו עליו דמעות וירחם על התחתונים ... והודיענו כי לדבר גדול כזה שיגרום אל העליונים להוריד דמעות, אין צורך שהאדם הבוכה יהיה צדיק וישר, כי גם כל המוריד גורם זה, כי כדאי היא המצוה אף אם הבוכה יהיה אדם הדיוט, כי קרוב ה' לנשכרי לב.

✽✽✽

הערות נוסח לפירוש אור יקר

- ¹ בכת"ק: אתא.
- ² בכת"ק: תימ'. ובכת"י מודנה העתיק: תימא.
- ³ בכת"ק: יותר, ותוקן ע"פ אור החמה.
- ⁴ מתיבת 'ולחכי' עד כאן, נשמט בכת"י מודנה ובנדפס, ובאור החמה ישנה.
- ⁵ בכת"ק: הקדש.
- ⁶ בכת"ק: הארץ.
- ⁷ מכאן עד 'הוא אדום' נשמט בכת"י מודנה ובנדפס.
- ⁸ בכת"ק: התיבה 'יחס' לפני 'לארץ ישראל', והחלפנו להקלת ההבנה.
- ⁹ בכת"ק: יש' להם ... וכן יש לא"י.
- ¹⁰ בכת"ק: מפאת ימה עד פאת קדימה, ותוקן ע"פ הענין וע"פ לשון הפסוקים.
- ¹¹ בכת"ק: שאלת.
- ¹² מתיבת 'עליו לזונו' עד כאן נשמט בכת"י מודנה ובנדפס.
- ¹³ בכת"ק: שמתמצא. ותוקן ע"פ הענין, וכדבסמוך בראש הקטע הבא.
- ¹⁴ בכת"ק: הסדר: י-ו-ה-ה.
- ¹⁵ בכת"י מודנה ובנדפס נשמט מ'נדחקין' הקודם עד כאן.
- ¹⁶ כ"ה בקרא. ובכת"ק ישנו איזה תיקון בת' של תיבה זו, ונראה שכתב 'החיצונה'.
- ¹⁷ בכת"ק: דאתבריא.
- ¹⁸ בכת"ק: תימא.